

V ä i n ö K r o h n

NYBEGYNNAR-KVARTERET

I

BOTANISKA TRÄDGÅRDEN

I

HELSINGFORS.

KORT SAMMANSTÄLLNING

AF

PROF. FREDR. ELFVING.

ANDRA UPPLAGAN.

HELSINGFORS, 1912
FRENCKELLSKA TRYCKERI-AKTIEBOLAGET.

Väinö Krohn
Bibliotek

Fam. **Gramineæ.**

Triticum sativum, hvete (vehnä). Mesopotamien.

Uråldrigt viktigt sädesslag, uppträdande i tal-
lösa former. Jämte hufvudarten odlas ställvis

Triticum spelta, spelt (speltti) och

Triticum polonicum. Södra Europa.

Hordeum vulgare, korn (ohra). Mindre Asien. Urål-
drigt viktigt sädesslag; uppträder i olika va-
rieteter

var. *hexastichum*.

var. *tetrastichum*.

var. *distichum*.

var. *nudum*.

Secale cereale, råg (ruis). Härstammar från *S. monta-*
num i västra Asien. Uråldrigt viktigt sädesslag.

Avena sativa, hafre (kaura). Svartahafsländerna.
Uråldrigt viktigt sädesslag. Vanligast är vipp-
hafren (röyhykaura). Mindre vanlig är var.
orientalis, plymhafre (sulkakaura). Kornen hos
en del former ljusa, hos andra mörka.

Zea mais, mais (maissi). Central- eller Syd-Ame-
rika; odlas öfverallt i varmare länder, i syn-
nerhet i Amerika. Viktigt sädesslag, äfven
foderväxt, hos oss endast prydnadsväxt.

Sorghum vulgare, durrah. Tropiska Afrika. Viktigt sädeslag, äfven foderväxt.

Sorghum saccharatum, som föregående. Dess sockerhaltiga saft användes till framställning af socker och jäsdrycker.

Panicum miliaceum, hirs (hirssi). Ostindien. Viktigt sädeslag i Asien, mindre i södra Europa.

Fam. **Liliaceæ.**

Colchicum autumnale. S. Europa. Fröna giftiga, officinella.

Allium ascalonicum, chalottenlök (chalottensipuli). Mindre Asien. Lökarna användas. Odlas i Finland.

Allium cepa, vanlig rödlök (tavallinen punalaukka). Västra Asien. Odlas i Finland.

Allium fistulosum, pipplök (talvisipuli). Sibirien. Af denna användas den uppblåsta stjälken och bladen. Odlas i Finland.

Allium porrum, purjolök (purjulaukka). Medelhafsländerna. Blad och stjälk användas. Odlas i Finland.

Allium sativum, hvitlök (valkosipuli). Soangariet. Löken begagnas dels som läkemedel, dels, i södra Europa, som krydda. Odlas nästan alls icke i Finland.

Allium schænoprasum, gräslök (ruoholaukka). Europa. Bladen användas. Odlas i Finland, där den äfven växer vild.

Asparagus officinalis, sparris (parsa). Södra och Mellersta Europa. Odlas, äfven i Finland, för sina ätliga underjordiska skott; äfven prydnadsväxt.

Fam. **Iridaceæ.**

Iris florentina. Södra Europa. Rotstockarna äro officinella.

Fam. **Cannabinaceæ.**

Humulus lupulus, humle (humala). Europa. Honkotarna användas som ölkrydda; glandelhåren på dem (Glandulæ Humuli l. Lupulin) som läkemedel. Frukterna („hampfrö“) oljerika. Odlas i Finland.

Cannabis sativa, hampa (liina). Sibirien. Odlas allmänt i tempererade länder, äfven i Finland.

Cannabis indica. Ostindien. Liknar föregående men har starkt narkotiska egenskaper. Dess torkade blad och hartset på dem användas i Orienten på samma sätt som tobak (haschisch). Officinell (Herba Cannabis indicæ).

Fam. **Urticaceæ.**

Urtica cannabina. Sibirien. Spånadsväxt liksom följande, fastän mindre använd.

Fam. **Polygonaceæ.**

Fagopyrum esculentum, bohvete (tattari). Östra Asien. Odlas i östra Finland.

Fagopyrum tataricum = föregående, men mindre allmän.

Rheum Emodi. Rheum-arterna, rabarber (raparperi), äro hemma från Sibirien och angränsande länder i sydost. Många odlas allmänt, äfven i Finland, till föda (hufvudsakligen bladskaften). Af andra (i Mongoliet och Kina) användas rotstockarna som ett viktigt läkemedel.

Rumex patientia. SO-Europa. Användes som spenat.

Fam. **Chenopodiaceæ.**

Chenopodium quinoa. Peru. Viktig åkerväxt i Sydamerika; af frukterna kokas gröt och beredes en kaffeliknande dryck.

Blitum capitatum och

Atriplex hortensis, begge hemma i Europa, kunna användas på samma sätt som

Spinacia oleracea, spenat (pinaatti). Orienten. Allmänt odlad, äfven i Finland.

Beta vulgaris. Södra Europas kuster. Var. *cruenta*, rödbeta (punajuurikas), allmänt odlad rotfrukt, äfven i Finland. Var. *crassa*, hvitbeta (valkojuurikas), såväl foderbeta som sockerbeta, viktiga rotväxter i största delen af Europa. Var. *cicla*, mangold. Användes som spenat.

Fam. **Aizoaceæ.**

Tetragonia expansa. Nyseeländsk spenat.

Fam. **Portulacaceæ.**

Portulaca oleracea. Medelhafsländerna. Användes som spenat, numera knappast i Finland.

Claytonia perfoliata. De kallare delarna af Nord-Amerika. Spenatväxt.

Fam. **Caryophyllaceæ.**

Spergula arvensis forma *maxima*. Foderväxt i mellersta Europa.

Fam. **Ranunculaceæ.**

Aconitum napellus. Mellersta Europa. Giftig. Stjälknödlarna äro officinella. Jämte andra arter prydnadsväxt hos oss.

Fam. **Papaveraceæ.**

Papaver somniferum, vallmo (unikukka). Orienten. Den intorkade mjölksaften = opium. Allmän prydnadsväxt i Finland.

Fam. **Cruciferæ.**

Brassica oleracea. Medelhafvets och Nordsjöns stränder. Genom odling hafva uppkommit följande, allmänt såsom grönsaker använda, äfven i Finland odlade varieteter:

var. *acephala*. Bladkål (lehtikaali).

var. *gongylodes*. Kålrabi (kaalirapi).

var. *gemmifera*. Brüssel- eller Rosen-kål (brüsselikaali).

var. *sabauda*. Savoykål (savoykaali).

var. *capitata*. Hufvudkål (kupukaali).

var. *botrytis*. Blomkål (kukkakaali).

Brassica napus. Nordsjökusterna. Med den vilda formen öfverensstämmer var. *oleifera*, som i

mellersta Europa odlas till vinnande af olja ur fröna. Var. *rapifera*, kålrot (lanttu), allmänt odlad i nordiska länder.

Brassica rapa (= *campestris*). Norra Europa. Genom odling har uppkommit var. *rapifera*, rofva (nauris), allmänt odlad både för människor och djur i norra Europa.

Raphanus sativus. Medelhafsländerna (?). Var *vulgaris*, rättika (retikka), allmänt odlad, äfven i Finland. — var. *radicula*, rädis (retiisi), likaså.

Sinapis nigra, svart senap, och

Sinapis alba, hvit senap. Begge utbredda öfver en stor del af Europa. Af fröna göres senap och pressas olja.

Cochlearia armoracia, pepparrot (piparruutti). Ryssland. Allmänt odlad, äfven i Finland.

Lepidium sativum, krasse. Mellersta och södra Europa. De unga plantorna användas råa som krydda. Hos oss föga känd.

Isatis tinctoria. Europa (äfven Finland). Färgväxt (ger blå färg), förr mycket använd och äfven i Finland odlad.

Fam. **Resedaceæ.**

Reseda luteola. Södra Europa. Innehåller ett gult färgämne och odlas därför; på 1700-talet äfven i Finland.

Fam. **Malvaceæ.**

Althæa officinalis. Mellersta Europa. Roten är slemrik, officinell.

Fam. **Linaceæ.**

Linum usitatissimum, lin (pellava). Sannolikt hemma från Orienten, odlad sen uråldriga tider; äfven i Finland.

Fam. **Tropæolaceæ.**

Tropæolum majus, indiansk krasse. Syd-Amerika. Frukterna skarpa, användas som krydda. Prydnadsväxt.

Fam. **Euphorbiaceæ.**

Ricinus communis. Tropiska Afrika. Af fröna presas ricinolja. Prydnadsväxt.

Fam. **Umbelliferæ.**

Chærophyllum bulbosum. Tempererade Europa och Asien. Ätliga knölrötter.

Anthriscus cerefolium, körfvel. Medelhafsländerna. Kryddstark köksväxt, nästan okänd hos oss.

Coriandrum sativum, koriander (korianteri). Medelhafsländerna. Frukterna krydda.

Conium maculatum, odört (katko). Europa, äfven i Finland. Giftig. Örten officinell.

Apium graveolens, selleri (selleria). Södra och mellersta Europa. Allmänt odlad, mindre vanlig i Finland; dels rötterna, dels bladskaften användas.

Carum carvi, kummin (kumina). Mellersta och norra Europa. Frukterna äro en väl känd krydda, äfven officinella.

Petroselinum sativum, persilja. Medelhafsländerna. Allmänt känd köksväxt.

- Sium sisarum*, sockerrot (sokerijuuri). Sibirien, Persien. Rötterna ätliga. Odlas i mellersta Europa.
- Pimpinella anisum*, anis. Orienten. Frukterna användas som krydda, äfven officinella, liksom den ur dem vunna oljan.
- Aethusa cynapium*, vild persilja (hukan putki). Europa, Sibirien. Giftig; må ej förväxlas med äkta persilja.
- Feniculum officinale*, fenkål (venkooli). Medelhafsländerna. Allmänt odlad kryddväxt, mera sällsynt hos oss. Frukterna och den ur dem framställda oljan officinella.
- Scorodosma foetidum* (= *Ferula scorodosma*). Persien. Den ur roten efter stammens afskärning utsippande saften är som intorkad officinell (*Gummiresina asa foetida*, dyfvelsträck, pirunpaska).
- Pastinaca sativa*, palsternacka (pasternakka). Södra och mellersta Europa. Allmänt odlad för sina rötter; äfven i Finland.
- Archangelica officinalis*. Europa. Roten officinell. De unga skotten användas som grönsaker i arktiska trakter.
- Levisticum officinale*, libsticka (liperi). Syd-Europa. Roten fordom officinell, användes ännu som djurmedicin. Allmänt odlad eller förvildad i Finland.
- Anethum graveolens*, dill (dilli). Medelhafsländerna. Allmänt odlad kryddväxt, äfven i Finland.
- Daucus carota*, morot (porkkana). Södra och mellersta Europa. Allmänt odlad, äfven i Finland.

Fam. **Papilionaceæ.**

Glycyrrhiza glabra, lakritsväxt (lakritsi). Sydöstra Europa. Af roten beredes lakrits.

Vicia faba, bondböna (härkäpupu). Ännu vild (?) vid Kaspiska hafvet. Af uråldrig kultur i gamla verlden. Äfven odlad i Finland.

Vicia sativa, vicker (virna). Södra Europa. Foderväxt, allmänt odlad i Finland.

Pisum arvense, åkerärter (peltoherneet). Italien. Allmänt odlade i Europa, äfven i Finland.

Pisum sativum, trädgårdsärter (puutarhaherneet). Ostindien (?). Allmänt odlade, äfven i Finland, mer och mer undanträngande de förra.

Ervum lens, linsen (virvilä). Orienten. Odlas i södra och mellersta Europa för sina ätliga frön.

Cicer arietinum. Medelhafsländerna. Odlas därstädes för sina ätliga frön.

<i>Phaseolus multiflorus</i> , rosenbönor (ruusupapu).	}	Syd-Amerika (?). Allmänt odlade trädgårdsväxter med ätliga frukter och frön. Alla odlas i Finland.
<i>Ph. vulgaris</i> , störbönor (sal-kopapu).		
<i>Ph. nanus</i> , krypbönor (länkä-papu).		

Trifolium incarnatum. Mellersta Europa. En af de många *Trifolium* arter, som odlas som foderväxt.

Medicago sativa, luzern (mailanen). Västra Asien. Foderväxt, knappt odlad hos oss.

Medicago lupulina. Europa. Foderväxt, mindre betydande än föregående.

Onobrychis sativa. Södra Europa. Viktig foderväxt, dock ej hos oss.

Ornithopus sativus. Portugal. Foderväxt, dock ej i Finland.

Lupinus polyphyllus. Arterna af detta släkte, hemma dels från Medelhafsländerna, dels från Amerika, äro utmärkta grönfoderväxter.

Fam. **Gentianaceæ.**

Gentiana lutea. Mellersta Europas berg. Roten officinell.

Fam. **Labiataæ.**

Mentha piperita. Västra Europa och Nord-Amerika samt därstädes odlad. Hela örten starkt lukande af pepparmyntsolja hvilken framställes därur. Bladen officinella. Fordom odlad h. o. d. i Finland och ställvis ännu kvarlevande.

Mentha silvestris var. *crispa*. En kulturform hvilken användes såsom föregående.

Thymus vulgaris. Medelhafsländerna. Hela örten officinell.

Origanum majorana, mejram (meirami). Medelhafsländerna. Enårig kryddväxt, äfven odlad i Finland.

Satureja hortensis. Medelhafsländerna. Enårig kryddväxt, obetydligt odlad hos oss.

Hyssopus officinalis, isop (iisoppi). Medelhafsländerna. Flerårig kryddväxt, fordom allmännare odlad, sällsynt i Finland.

Lavandula officinalis, lavendel. Medelhafsländerna.
Blommorna officinella.

Stachys affinis. Japan. Stjälkknölarna ätliga.

Fam. **Solanaceæ.**

Nicotiana tabacum, virginisk tobak (Virginian tupakka). Syd-Amerika. Allmänt odlad i en stor del af världen.

Nicotiana rustica, bondtobak (palturi). Syd-Amerika. Nästan fullkomligt undanträngd af den föregående.

Datura stramonium, spikklubba (hulluruoho). Norra halfklotet. Prydnadsväxt med stora hvita blommor och taggiga frukter. Giftig; innehåller atropin.

Hyoscyamus niger, bolmört (villikaali). Europa. Giftig (hyoscyamin). Bladen officinella.

Solanum dulcamara. Kvesved (punakoiso). Europa. Giftig (solanin).

Solanum nigrum. Som föregående.

Lycopersicum esculentum, tomat (tomaatti). Syd-Amerika. Ätliga frukter.

Capsicum annuum, spansk peppar (turkin peppuri). Tropiska Amerika (Cayenne). Frukterna användas som krydda.

Atropa belladonna. Södra Europa. Giftig (atropin). Bladen officinella.

Fam. **Scrophulariaceæ.**

Verbascum phlomoides och

Verbascum thapsus, begge vildt växande i Europa, den senare äfven hos oss. Blommorna officinella.
Digitalis purpurea, fingerborgsört (ketun sormikas). Vest-Europa. Giftig (digitalin). Bladen officinella.

Fam. **Plantaginaceæ.**

Plantago psyllium. Medelhafsländerna. Af dess frön beredes ett slem som användes i klädesfabriker.

Fam. **Cucurbitaceæ.**

Cucurbita pepo, kurbits, växtmärg (kurpitsa). Tropiska Amerika. Allmänt odlad för sina stora frukter (förtäras kokta); äfven i Finland.

Cucumis sativus, gurka (kurkku). Ostindien. Allmänt odlad för sina frukter (förtäras mest okokta).

Fam. **Rubiaceæ.**

Rubia tinctorum. Medelhafsländerna. Därstädes odlad för det röda färgämnet krapp i roten; tidigare äfven försökt i Finland.

Fam. **Valerianaceæ.**

Valeriana officinalis. Europa, äfven i Finland. Roten officinell.

Valerianella olitoria. Europa, äfven på Åland! Odlas h. o. d. i mellersta Europa. Bladen användas som sallat.

Fam. **Dipsacaceæ.**

Dipsacus fullonum. Spanien. De taggiga blomholkarna användas vid kardning af ull.

Fam. **Campanulaceæ.**

Campanula rapunculus. Mellersta Europa. Roten köttig, ätbar. Odlad h. o. d. i mellersta Europa.

Fam. **Compositæ.**

Cynara cardunculus. Medelhafsländerna. Urformen till

Cynara scolymus, kronärtskocka (koppiloartisokka). Allmänt odlad i varmare länder för sina ätliga blombolkar.

Cnicus benedictus. Östra Medelhafsländerna. Bladen äro officinella.

Carthamus tinctorius. Östra Medelhafsländerna. Viktig färgväxt (safflor = de torkade röda blommorna).

Matricaria chamomilla. Europa, äfven i Finland. Blommorna äro officinella.

Pyrethrum cinerariifolium. Dalmatien. Af de torkade blommorna framställes insektpulver.

Pyrethrum roseum. Norra Persien. Af de torkade blommorna framställes persiskt insektpulver.

Artemisia absinthium, malört (koiruoho). Europa, Asien; äfven i Finland. Dess starka bitterämnen ingå i absinth och vermuth. Förr officinell och använd som medel mot mal.

Artemisia dracunculus, estragon. Sibirien. Krydda.

Helianthus annuus, solros (aurigon ruusu). Mexiko. Allmän prydnadsväxt. Fröna oljerika; resterna efter oljeutpressningen, „solroskakor“, användas som kreatursfoder.

Helianthus tuberosus, jordärtskocka (maa-artisokka).
Nord-Amerika. Odlas för sina ätliga stamknö-
lar, äfven i Finland.

Madia sativa. Nord-Amerika. Af fröna pressas olja.

Arnica montana. Mellersta Europas berg. Blom-
morna äro officinella.

Inula helenium, ålandsrot (hirven juuri). Södra
Europa. Fordom mycket använd som läkeme-
del; kvarlefver ännu mångenstädes i Finland.

Scorzonera hispanica, skorzonera (mustajuuri). Södra
Europa. Rotfrukt, odlad äfven i Finland.

Tragopogon porrifolius, hafrerot (kaurajuuri). Medel-
hafsländerna. Rotfrukt, knappast alls odlad i
Finland.

Cichorium intybus, cikorie (sikuri). Europa och Asien,
i Finland förvildad. Allmänt odlad; roten an-
vändes som kaffesurrogat.

Cichorium endivia. Medelhafsländerna. Odlas såsom
sallatväxt.

Lactuca sativa. Mellersta och södra Europa. Genom
odling hafva uppkommit de allmänt odlade var.
capitata, hufvudsallat (kupasallaatti) och var.
romana, romersk sallat (roomalainen s.). De
äro enåriga. Var. *perennis* är flerårig.

Lactuca virosa. Södra Europa. Den intorkade mjölk-
saften användes som läkemedel.